

Praha, 20. srpna 2011

**Oponentský posudek na bakalářskou práci Martiny Jokešové:
*Sociální funkce a témata komunikace dobrovolně bezdětných na
portálu klubu No Kidding! Praha***

Hodnocení: 2 (velmi dobře)

Komentář:

Předkládanou bakalářskou práci Martiny Jokešové na téma fenoménu bezdětnosti hodnotím celkově jako velmi dobrou. Jedná se o práci, která je velmi dobře zpracovaná, dokládá autorčin přehled o relevantní odborné literatuře, vyznačuje se precizní metodologickou částí a vystupují z ní autorčiny vynikající stylistické a formulační schopnosti. Tyto kvality z práce jasně vyznívají a na bakalářské úrovni se jedná o text, který naznačuje autorčin slibný potenciál pro případné další studium na vyšších akademických úrovních. Jako oponentka práce se nicméně zaměřím především na kritické čtení předkládané práce, která navzdory své nesporné kvalitě obsahuje i problematické aspekty a nedostatky, jež detailně rozeberu níže.

Autorka si ke své práci zvolila velmi zajímavé téma fenoménu bezdětnosti, které je přes svou společenskou aktuálnost doposud spíše jen okrajově odborně zpracováváno, zejména v českém kontextu. Autorka podle mého názoru úspěšně představuje současnou teorii bezdětnosti, zachycuje diskuse a kontroverze na dané téma v odborné (zahraniční i české) literatuře, vysvětluje je a kriticky zhodnocuje, a zároveň nabízí vlastní, integrační model pohledu na danou otázku. V tomto ohledu z práce evidentně vyplývá velký zájem, erudice a vložená energie. Autorka se nespokojila s deskriptivním typem práce a popisem relevantní literatury, ale snažila se přispět k současnému stavu bádání vlastními podnětnými tezemi a kritickou analýzou prací jiných autorek a autorů. Je třeba také zhodnotit skutečnost, že v práci s odbornou literaturou se autorka nespokojuje s pár základními tituly, ale skutečně hloubkově pracuje se všemi dostupnými pracemi, které jsou na toto téma v naší republice k dispozici, což opět není na bakalářské úrovni rozhodně samozřejmostí.

I když ze začátku práce se může zdát, že autorka buduje svou práci o české společnosti čistě na západních textech bez integrace českého historicko-politického kontextu, tyto obavy se v druhé polovině teoretické části ukazují jako liché a autorka velmi zkušeně zapracovává český a středoevropský kontext do zahraničních odborných diskusí a výzkumných závěrů. V tomto ohledu by práci určitě prospělo českou kontextuálnost více provázat s argumenty autorky již od začátku. (Abych byla konkrétní, hned na první straně úvodu autorka představuje americké výzkumy a „výmluvná čísla“ amerického demografického vývoje od 2. světové války, na něž bezprostředně navazuje argumentem, že bude zkoumat dobrovolnou bezdětnost (a její genderovanost) v české společnosti. Určitě by zde tedy pomohla alespoň jedna věta, která by naznačila něco ve smyslu, že i když je český společensko-historický kontext zcela jiný, fenomén bezdětnosti

v posledních desetiletích kopíruje „západní“ trendy a proto je relevantní je srovnávat, apod. Tato absence alespoň zmínění odlišnosti kontextů a promíchávání argumentů českých a zahraničních autorů a autorek, evidentně hovořících o zcela jiných společnostech, pokračuje až do str. 20, kdy autorka konečně explicitně a výborně zapracovává český kontext. Moje, v podstatě jediná, výtka k teoretické části je tedy spíše strukturálního rázu a doporučuje lepší kontextuální integraci.) Teoretická část, tvořící první polovinu textu, podle mého názoru představuje jednoznačně nejsilnější a nejlepší část práce.

Analytická část práce je podle mého názoru kvalitativně rozpolcená. Představení metodologie je nadstandardní. Zejména na bakalářské úrovni je autorčino představení teorie obsahové analýzy a vysvětlení využívané metodologie (str. 34-42) skutečně precizní, přesvědčivé a autorka zde naznačuje velmi slibný potenciál pro případnou další akademickou práci. Také zpracování kvantitativní – čistě frekvenční – obsahové analýzy (str. 44-64) je dle mého názoru velmi dobré, i když občas trochu deskriptivní.

Nicméně, kromě výborně představené metodologie analytická část práce obsahuje i závažné nedostatky, které bohužel snižují celkovou kvalitu práce. Za nejzávažnější problém práce považuji skutečnost, že autorka v závěru práce dochází k závěrům, které nejsou v rámci představené a použité frekvenční kvantitativní obsahové analýzy absolutně nijak dohledatelné a ověřitelné. Autorka sice úspěšně dokumentuje, „jaká jsou nejčastější témata diskusí“ dobrovolně bezdětných, to bezesporu. V úvodu práce si ale autorka zároveň jako jednu z hlavních otázek svého výzkumu klade i otázku „zda má postoj bezdětných k jejich vlastní reprodukci zásadní vliv na podobu komunikačních obsahů“ (2). Podle mého názoru se jedná o nesmírně zajímavou otázku, na jejíž zpracování a analýzu jsem se při čtení práce těšila. Bohužel vzhledem k povaze frekvenční kvantitativní obsahové analýzy, kterou autorka v práci zvolila, je tato otázka v práci zcela nezodpověditelná. To by se samo o sobě ještě dalo obhájit, za daleko větší problém považuji, že v závěrečném shrnutí výsledků výzkumu a v samotném závěru práce na tuto otázku autorka odpovídá, a to bez jakékoliv opory ve výzkumu samotném – alespoň ve výzkumu, který v práci představila. Je pravděpodobné, že samotné komentáře v internetových diskusích, jež autorka privátně analyzovala, poskytují evidenci pro její závěry, čtenář práce ale bohužel nemá nejmenší šanci tyto závěry nijak ověřit. Analytická část práce obsahuje pouze kvantitativní „koláče“ témat diskusí a jejich četnost, nikoliv samotné obsahy těchto diskusí. To, že např. některá diskuse obsahuje „téma potratu“ nebo „antikoncepci“ jako „téma“ diskuse o tom, „jak se nestat rodiči“, tak nevypovídá vůbec nic o skutečném obsahu těchto komentářů. Pouze víme, že toto téma bylo v dané diskusi zmíněno, nic víc.

Autorčiny rázné závěry, např. o povaze webu dobrovolně bezdětných, který je podle ní „konstruován negativně – odporem vůči dětem a rodičovství“ nebo argument, že se na webu objevilo „i několik případů vztahů kladných, takže se nejedná o vyhrocené a stoprocentní nepřátelství“ diskutérů k rodičům a dětem (65) pak působí až spekulativně. Nejen proto, že je autorka nijak a ničím nedokládá, pouze je konstatuje, ale hlavně proto, že jsou v přímém rozporu s jejím vlastním nálezem z grafu 11, který ukazuje, že hlavním důvodem dobrovolné bezdětnosti zdaleka není „odpor k dětem či rodičovství“, ale zejména „ekologie či přelidnění“ (55). Podobně, jako „hlavní motiv diskuse“ a vůbec „důvodem ke vzniku samotné komunikace mezi dobrovolně bezdětnými“ je podle autorčina závěru „konflikt mezi bezdětnou a dětnou komunitou“ (65). Musím přiznat, že jsem celou práci a její analytickou část četla a studovala velmi pečlivě, ale takový závěr mi z autorčina výzkumu rozhodně nevyšel. Opět, částečně jistě i proto, že na rozdíl od čtenáře práce má autorka k dispozici samotné komentáře a názory diskutujících, které zůstávají čtenářům zcela utajené. Pokud má autorka ambice odpovídat na otázky po povaze diskuse, postojích a vlivech diskuse na názory diskutujících, je nutné, aby autorka svou frekvenční analýzu obohatila alespoň o příklady určitých komentářů, ze kterých

čerpá municí pro své závěry.

Na jednu stranu autorka velmi správně poukazuje na to, že komunita dobrovolně bezdětných není žádná homogenní skupina, ale velmi diverzifikovaná skupina různorodých lidí. Na druhou stranu ale „komunitu dětných“ ve své práci - navíc bez jakéhokoliv studia či výzkumu této „komunity“ – vykresluje jako zcela homogenní skupinu, která navíc cíleně útočí na bezdětné (autorka např. hovoří o „zvrácené logice“ nebo „hodnotách rodičovské komunity“ 66). Myslím, že autorce se velmi zdařilo poukázat na explicitní i implicitní (navíc genderované) tlaky, kterým jsou dobrovolně bezdětní v heteronormativní a pronatalistické společnosti vystaveni, na druhou stranu mě překvapilo, že práci zakončuje docela ostrými, a téměř bezděčnými, odsudky dobrovolně bezdětných, kteří se sdružují kolem webové komunity, již studovala, když je např. charakterizuje jako lidi, kteří „snad časem“ budou svůj společně strávený čas „aktivně naplňovat i něčím jiným, než jen kritikou rodičů a stížnostmi na nepochopení světem“ (66) nebo vyjadřuje „jistou naději, že se česká komunita dobrovolně bezdětných časem odpoutá od tohoto negativního vymezování a vhodným způsobem obohatí svou identitu a rozšíří pole své činnosti“ (67). Opět, tento závěr jde proti vlastním výsledkům výzkumu, který spíše ukazuje, že dobrovolně bezdětní jsou se svou situací, identitou a „činnostmi“ zcela naplněni a spokojeni. A autorka tak koneckonců sama argumentuje na začátku své práce. (Pokud byly komentáře na webu naplněné negativními, kritickými a „nevraživými“ obsahy, pak by asi stálo za to, znovu to zopakují, kromě frekvenční analýzy čtenářům představit i úryvky a příklady těchto komentářů, aby bylo jasné, o čem autorka tedy přesně hovoří.)

Z výše uvedených důvodů považuji samotný závěr práce (str. 67-68) za nekompatibilní s představenou analýzou. Autorka práci končí přehledem argumentů, které nemají s použitou frekvenční obsahovou analýzou nic společného. Na čem přesně stojí např. argument, že „rodičovská komunita se cítí dobrovolně bezdětnými ohrožena“? Jakým způsobem je tento obecný argument analytickým závěrem vyplývajícím z výzkumu autorky? Závěr překvapivě obsahuje daleko více argumentů a soudů _o_ rodičovství a dětnosti, které ale autorka v práci vůbec nezkoumala. A úplně na závěr se ještě čtenář dozví, že „lidé, kteří děti jednoduše z jakéhokoliv důvodu nemají rádi, pak nemají jediný důvod je chtít a mít“, což je pro mě zcela nepochopitelný závěr jinak velmi teoreticky kvalitní práce.

Celkově tedy práci vnímám jako kvalitativně rozpolcenou, s vynikající teoretickou částí, precizně představenou a vysvětlenou metodologií, kvalitně zpracovanou frekvenční kvantitativní analýzou a těžko uchopitelnými a nepodloženými kvalitativními závěry hraničícími s občasnými obecnými soudy a odsudky.

Práci hodnotím jako velmi aktuální a zajímavou – v některých ohledech vynikající, ale v důležitých aspektech problematickou, takže jako výchozí bodové ohodnocení pro závěrečnou ústní obhajobu navrhuji známku 2, velmi dobře.

Věra Sokolová, Ph.D.
oponentka práce